

MIHNEA BERINDEI-GILLES VEINSTEIN, *L'Empire Ottoman et les Pays Roumains 1544-1545*, Paris-Cambridge 1987, 367 sayfa (bunun 227-300 arası fotokopidir). Fransa'da basılmıştır. Paris'deki "Éditions de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales" ve ABD'deki Cambridge'in "Harvard Ukrainian Research Institute" adlı kuruluşlarının müşterek olarak başlattıkları bir serinin ilk cildir. Ederi 190 Fransız frankıdır.

Osmanlı Tarihi çağları arasında XVI ncı yüzyılın büyük bir şansı bulunmaktadır. Belgelerin bolluğu ve okunaklı olması yanında, araştırmacıların da çok sayıda olması dikkati çeker. Rönesans hareketinin de Avrupa kıtasında değişik alanlarda canlılık getirmesi, tarih olaylarının da günümüzde bile güncellik kazanmasına yol açtı. Osmanlı devletinin yayıldığı sahalarda da bunu görmekteyiz. Şimdi bağımsız olan iki düzine devletin de tarihi, en çok XVI ncı yüzyıl içinde incelenir. Avrupa'da en detaylı olarak incelenen devirler Roma İmparatorluğu tarihinden sonra XVI ncı yüzyıldır. Bu durum karşısında, Osmanlı belgelerinin neşredilmesi bizim tarihimiz açısından önem ve güncellik kazanması yanında Avrupa tarihi yönünden de ayrı bir özellik dile getirmektedir.

Elimizdeki kitap, iç kapaktaki altbaşlıktan anlaşıldığına göre inceleme ve belgeleri (étude et documents) içermektedir. Genç neslin Fransız türkologlarından olan Veinstein, her yıl artırdığı başarılı çalışmalarına yeni bir halka ekliyerek, Romanya tarihi mütehassısı Berindei ile birlikte bu eseri hazırlamıştır. Eser İstanbul'daki Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'ndeki bir belge demetine dayanmaktadır (E. 12321). 25 Ramazan 951 (13 Aralık 1544) tarihinden başlayıp 19 Safer 952 (2 Mayıs 1545) yılları arasını kapsayan 83 aded belgenin incelenmesi, açıklanması, çevirisi bulunmaktadır. Fotokopilerin de verilmiş olması, yayın için verilen değeri göstermektedir. Çünkü gelişi güzel değil, belirli sıralama içinde verilmekte, yapılan çevirileri dikkatle incelememize yardımcı olmaktadır. Hem belge sırası, hem sayfa numarası verilmesi, bu alanda çalışma yapmağa kalkışanlara örnektir. Ne var ki, sayfaların biraz donuk kalması, belgelerin okunaklılığını engelliyor. Bununla beraber, aslının çabuk bulunmasını sağlayacaktır. Belge neşri için uzun zamandan beri sürdürülen eleştirilerle örnek olacak bu kitap, belirli bir olgunluğu da beraberinde getirmiştir.

Belgelerin içerdiği konulardan Macaristan, Eflâk ve Boğdan, Kazaklar için ayrı ayrı bahisler ayrılmıştır. Osmanlı tarihinin en hareketli yıllarını kapsayan yıllar, her bir hareketin yerel değil de uluslararası olmasını sağlamıştır. Bu konuların incelenmesi zengin bir bibliyografyaya dayanması gerektiği için bunu da başaran araştırmacılar (s. 339-366) gerekli kısaltmaları da koyup metin içinde lüzumsuz şişkinliklerin önüne geçmişlerdir. Açıklamalar da detaylı tutulmuştur. Metin ve belge içinde geçen özel terim ve deyimlerin açıklanması, Batılı bir araştırın için özel bir öneme sahiptir. Türk okurlar ve araştırmacılar için, belki fazla bir özellik de görünmez. Bununla beraber en son araştırmaları haber vermesi veya akla hayale gelmedik bir kaynaktaki bilgiyi ortaya koyması da belirli bir atılımı gösterir. Tabii ki en mühim husus incelenen metinlerdeki umulmadık kayıtların bilgilerimize neler getirdiği ve yerleşmiş kanaatleri hangi ölçüde değiştirmesidir. Araştırmacıların bunu ihmal etmemiş olmaları eserin değerini kat kat arttırmaktadır. Osmanlı tarihinin birinci el kaynakları muhakkak çağdaş kronik veya vakanüvis tarihleri de dediğimiz resmî tarihçilerin kaleme aldıkları satırlardadır. Bu arada bol sayıdaki belgelerin neşri, önemli özellikleri de beraberinde

getirip, Türk tarihinin bu en hareketli yerine bir aydınlık getiriyor. Bunu da gerçekleştirenler, büyük bir kültür birikiminin uzantısını başarıyla taşıyan araştırmacılar. Uzun zamandan beri temel kaynaklara inen Fransız araştırmacılar, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi üzerinde çalışmakta ve ortaya çok değerli eserler koymaktadırlar. Böyle bir çalışmanın ulusal olanaklar yanında muhakkak yurt dışı çalışma merkezlerinde bulunan kayıtlarla karşılaştırılması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Henüz böyle bir çalışma değil yapılması, ülkemizde hiç bir makama teklif bile edilemez. Hemen sözlü aşamada bile geri çevrilir. Yazılır hale bile gelse, red yazısı büyük bir rahatlıkla yazılır, Batılı bir araştırmacı ortaya çıktığı zaman da, yabancılar bizi bizden iyi tanır diye ahkâm kesilir. Böyle bir tedenniyi ortadan kaldırmak için yapılması gereken çalışma yöntemleri pekala ortaya konulmuş bulunuyor.

Elimizdeki eserin, üç cilt düşünülen bir serinin ilk cildi olduğu kaydı bulunuyor (s.7). Karadeniz ve çevresinin belirli bir dönemine ışık tutacak bu çalışmaların bir an önce bitirilmesi tarihimizin dönemlerine ışık tutması yanında, belge yayınında nasıl bir tutum içinde bulunulması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Teknik alanda yapılan uluslararası ilişkilerin, sosyal bilimlerin alanında da uygulanması kaçınılmazdır. Bunu güzel bir örnek ile ortaya koyan araştırmacıları ve yayıncıları kutlamak gerekir. Tarih çalışmalarında da işbirliğinin yararlılığı bu eserde ortaya konmuştur.

DOÇ. DR. MAHMUT H.ŞAKIROĞLU